

Per què em vestesc de negre si estim tant la vida TERESA MATAS. Una revisió des de la contemporaneïtat

kantiana als primers experiments de la mecànica quàntica cap al 1900, quan Max Planck revelà que la radiació dels anomenats cossos negres (un forn tancat en equilibri tèrmic) podia justificar-se amb la possibilitat que la llum es propaga en paquets d'energies, aquestes idees són cada vegada més acceptades.

Així, la força transmuta la matèria, i tenim la impressió en l'espai de la presentació o representació que tots en un únic temps som un, ella que ens mira, i allò mirat.

1 Aristóteles. Sobre los colores, Artium & Bassarai Ediciones, Vitoria-Gasteiz, 2006, p. 70.

2 Fernández-Armesto, Felipe. Historia de la verdad y una guía para perplejos, ed. Herder, Barcelona, 1999, p. 18.

3 Schopenhauer, Arthur. Ensayo sobre las visiones de fantasmas, ed. Valdemar, col·l. El Club Diógenes, Madrid, 1998, p. 140.

Direcció curatorial: Nekane Aramburu

Disseny escenogràfic: Miquel Martorell

Col·laboració especial de les comissàries: María José Corominas, Ana Bárbara Cardellá Corominas, Magda Albis, Pilar Rubí

Activitats paral·leles:

- 11, 18, 25 de febrer i 4 de març a les 11:30h. Taller familiar "Quin cas, el cos!"

- 15 de febrer a les 16:00h. Visita al taller de Teresa Matas. Activitat exclusiva per a Amics d'Es Baluard.

- 15 de març a les 19:00h. "Les mil i una nits". Encontre de Teresa Matas amb María José Corominas i Ana Bárbara Cardellá Corominas. Planta 0. Activitat gratuïta.

- 29 de març a les 19:00h. "Les mil i una nits". Encontre de Teresa Matas amb Magda Albis i Pilar Rubí. Planta 0. Activitat gratuïta.

-6 de maig a les 12:00h. Activitat de *finissage*, visita al projecte expositiu amb Miquel Martorell i Nekane Aramburu.

Nota: Aquesta exposició compta amb una guia per fer el recorregut. Els vídeos de l'exposició tenen diferents formats ja que corresponen a diferents èpoques

Amb la col·laboració de:

G CONSELLERIA
O TRANSPARÈNCIA,
I CULTURA I ESPORTS
B INSTITUT ESTUDIS
BALEÀRICS

Dates de l'exposició: 03/02/2017-07/05/2017

Horaris del museu:

Dimarts a dissabte de 10 a 20 h.

Diumenge de 10 a 15 h.

Dilluns tancat

ESBALUARD | museu d'art modern
i contemporani de palma

Plaça Porta Santa Catalina, 10-07012 Palma T +34 971 908 200 museu@esbaluard.org www.esbaluard.org

Es Baluard presenta una revisió de l'obra de l'artista Teresa Matas a partir de la selecció de peces per a entendre un treball introspectiu de cerca des d'un jo entre la fragilitat i la fortalesa. L'artista, que ve treballant des dels anys setanta, ha tingut una trajectòria independent fora de tota classificació, passant entre diferents formats i tècniques.

Fer un pas endavant, situar-se al davant d'un context, d'una situació, d'una fractura. Amb el rostre descobert, el cos en estat d'alerta, l'hematoma i l'empunyadura. Amb les mans que frenen, antecedeixen, abracen, bloquegen, impedeixen el pas o el faciliten. És el cos i la cara d'una dona que ens mira —encara que no se'n distingeixin els ulls— a nosaltres, al futur i a aquell passat que conviu amb el nostre present quan negre és sinònim de mort i només l'art i l'amor poden desafiar-los o, si de cas, procurar que l'impacte ens destrossi el menys possible.

Teresa Matas (nascuda circumstancialment a Tortosa l'any 1947) és una creadora tan prolífica com intensa, instal·lada des de la infantesa a Mallorca, on ha desenvolupat la vida familiar i professional. A Es Baluard, en la nostra línia de revisió historiogràfica del context balear, anualment programem una mostra que permeti analitzar i visibilitzar individualitats i col·lectius de referència en les pràctiques artístiques contemporànies properes. Després de la dedicada a José Manuel Broto, Rafel Joan i Rafa Forteza arriba, a la fi, el torn d'una dona, l'obra de la qual ha influït en el nostre entorn immediat però també a fora.

Una artista que ha portat a terme un gran nombre de projectes a nivell nacional i internacional i de la qual molts encara recorden l'exposició retrospectiva al Casal Sollerí organitzada pel Govern balear en col·laboració amb l'Ajuntament de Palma, que abraça la seva obra dels anys 1991 al 2006, o la mostra més recent a Alemanya el 2016 a la Kunst Galerie Fürth.

Les instal·lacions tèxtils, els quadres, els fotomuntatges, la ceràmica, l'escultura, els dibuixos, l'ús del text, les performances, els vídeos i les propostes en espais públics referencien un cos d'obra de caràcter interdisciplinari. Aquest projecte és una reflexió obligada sobre un treball que va començar els anys setanta a partir del dibuix i la pintura i que d'una manera totalment personal s'ha anat imbricant en l'experimentació amb els objectes i en accions residuals o més marginals que obvien allò material i atorguen valor a l'acció efímera i a la relació amb l'observador.

Així, el projecte a Es Baluard s'enfoca des d'un punt de vista coral i participatiu que integra diferents generacions de comissàries properes a l'artista o no, la qual cosa ens permet donar lloc a noves perspectives i vies d'entrada d'un treball que, amb la posada en escena actual, revela que en un instant poden conviure tots els temps i que el nostre trànsit pels espais físics respon a recorreguts permutables a manera de realitats paral·leles o profecies d'un passat que es preparava per al futur.

La col·laboració inestimable del dissenyador, escenògraf i gestor Miquel Martorell, i les aportacions

teòriques i trobades actives entre totes les agents involucrades (María José Corominas, Ana Bárbara Cardellá, Magda Albis i Pilar Rubí) ens permeten construir al si de l'espai museístic nous tipus d'experiències pel que fa a l'aproximació a la creació i generar dispositius d'anàlisi i reflexió en els quals l'artista pot ser-hi present o absent, participar-hi o restar com a subjecte al marge.

Les accions, reunions prèvies i actuacions en el marc de la sala que alberga la mostra entren, doncs, a formar part del projecte mateix. Així, la cartografia expositiva presenta sis blocs: els Autoretrats, els Éssers, les Cuirasses, les Teles, la Imatge en moviment i les Empremses en l'espai públic.

Els signes suplanten allò real, com constatava Hannah Arendt, respecte a la manera en què els processos invisibles envaeixen i s'apropien a manera de ritual d'allò concret.

Així doncs, a l'exposició podem sentir a través de Teresa Matas el buit universal de la nostra representació davant el mirall, éssers daimònics en l'espiral dels temps, individualitats d'avui submergides en un bosc d'ànimes i en l'esdeveniment (Ereignis), el bell i el sinistre. El concepte d'Ereignis ens porta a la percepció i premonició de l'esdeveniment i de l'autonomia de l'ésser respecte a si mateix.

L'obra artística de Matas ja ha estat analitzada pel que fa als aspectes definitoris i en diferents publicacions. La seva obra evidencia la influència dels feminismes amb base a la literatura (María Zambrano, Santa Teresa de Jesús, Marguerite Yourcenar, Simone Weil, Virginia Woolf, Silvia Plath i Alejandra Pizarnik) i, sense pretendre-ho, de les arts visuals (Gina Pane, Eva Hesse, Marina Abramovich, Jana Sterbak, Valerie Belin, Louise Bourgeois, Ana Mendieta, Hannah Wilke i Annette Messager). Els nombrosos especialistes que han abordat la seva obra, William Jeffett, Alicia Murriá, María Fluxá, María Luisa Borrás, Piedad Solans, Isabel Cadevall, Santiago B. Olmo, Pablo Rico, Joan Guaita, M. José Corominas, Pilar Ribal, Cristina Ros, José M. Parreño, Biel Amer, Lourdes Durán, Antonio Zaya o Juan Carlos Rego, han escrit, així mateix, sobre la seva trajectòria i sèries temàtiques, en les quals trobem constants inalterables com un tot únic que conviu entrellaçades des del començament fins a l'actualitat. Els seus elements són la representació del jo tràgic, les referències iconogràfiques properes a la imatgeria religiosa, l'apropiació de l'arte povera, de l'expressionisme en pintura o de l'accionisme vienès, les evidències sobre el rol de la dona en la societat o la violència de gènere i l'ús de les pràctiques conceptualistes i el text com a arma poètica i política.

En Es Baluard, des d'una revisió global, tracem el projecte general al voltant de dos eixos que considerem fonamentals en l'obra d'aquesta artista:

L'autoreferencial

La percepció dels temps en un de sol

El recorregut, tanmateix, no és evolutiu sinó temàtic, atès que intuïm des d'una perspectiva focal única la transfiguració de la tragèdia de la vida en forma. La idea grega de la fatalitat, pròpia del món hel·lènic i occidental, va adquirir valor només fins al segle XVII. Teresa Matas pren part d'aquesta influència i dota de sentit l'irracional tràgic des del jo atemporal.

Recordem com en la tradició cristiana ortodoxa es considera que «les icones alberguen part de l'essència de la realitat sagrada que representen».1 L'artista n'és conscient i s'apropia precisament de símbols i imatges per representar la seva pròpia litúrgia on l'autoreferencial i l'individual són categories per assenyalar l'universal.

El filòsof danès Søren Kierkegaard va evidenciar la dicotomia entre el tràgic antic i el tràgic modern des del text «El reflex d'allò tràgic antic en allò tràgic modern» (1843), inclòs a la primera part de l'extensa publicació Enten-Eller (O això o allò), i va posar l'accent on assenyala que en allò modern el dolor neix de la presa de consciència del propi patiment.

Tot això apareix en Teresa Matas des dels anys setanta, tant en els dibuixos realitzats sobre l'entorn proper com en les obres de mitjan dècada dels vuitanta, com esdevé a la sèrie «Dolors» (1985) o a «Amado mío» (1991), els quadres obscurs de finestres, creus i T repetides que conflueixen en la primera exposició individual a la galeria Lluç Fluxà (1993) amb el títol «El Mundo. La Esfera estremecida» i on ja es manifesten les constants de la seva obra actual.

Els processos del viacrucis (soterrats o evidents) presents a les seves performances, la majoria realitzades per ella mateixa com un repte d'alta exigència física, intervenen en el present a través del ritus. L'apropiació d'allò real també es revela en treballs com Rèquiem (enregistrat al barri de Corea de Palma el 2001), exponent d'una pràctica que utilitza residus i objectes propis i aliens com a matèria primera i obra en si mateixa. Seguint la doctrina aristotèlica de la catarsi utilitza l'objecte trouvée o el doble d'allò real com una estructura emblemàtica que remet a allò tràgic i a la idea de fatalitat.

La tela a manera de pell seca, fragments de memòria reapropiada, reciclada i convertida a nous processos i situacions. Principi i fi, monocroms i circulars.

En la materialitat de la superfície, el color negre és pou i mirall per a l'autora i la seva obra. Segons Aristòtil «els colors no existeixen separats dels objectes, sinó que són propietats o atributs seus [...] Allò transparent té un paper important perquè els colors es facin visibles.»2 Per a cada cultura el sentit del color remet a construccions mentals i sociològiques diferents. Els romans assenyalaven aquells dies més dramàtics o nefastos amb pedres negres. De la mateixa manera, la nova claredat i allò acromàtic del negre està vinculat a tot el negatiu i de caràcter mortuori que occident dona a aquest color. A l'orient adquireix altres matisos. Així, al Japó s'associa amb el misteri i la nit i a la Xina amb l'energia femenina, on és el rei de tots els colors vinculat a la infantesa com a inici de cicle i vida. Moltes dones no tenen elecció a l'hora de triar un color per vestir-se i el negre manifesta la seva manca de llibertat fins i tot en ple segle XXI.

En l'obra de Teresa Matas no hi ha estats intermedis, el negre es sinònim de mort.

La mort amb la qual s'aprèn a conviure, que cobreix, amaga o senyala els nostres cossos com a escut i bandera.

«Atès que hem de pensar l'essència interior de l'home, que roman incòmode en la mort, com si existís fora del temps i de l'espai, una acció seva sobre nosaltres, els vius, només podria esdevenir a través de nombrosos intermediaris, tots situats a la nostra part, de manera que seria difícil determinar fins a quin punt provindria realment del mort»,3 escriu Arthur Schopenhauer.

Com cal entendre la resiliència quan les capes dels temps són mantes pesades que gairebé no deixen respirar l'instant? El temps i tots els temps, temps intergeneracionals d'amazones, magues, successores d'una estirp ancestral, unifiquen tota la seva obra, ja que la percepció de tot plegat és una premonició encadenada en un present continu.

Per a l'inconscient el temps no és lineal. Doblar la seqüència temporal o intuir que en un mateix moment present es troben passat i futur està lligat a les experiències i teories de la física quàntica.

Es comença a parlar de temps històric a partir del segle V a. C., encara que diversos científics i filòsofs han contribuït a generalitzar idees que ens situen en un espai-temps com una espiral on en un instant poden confluïr realitats i successos paral·lels i pertanyents a altres estadis desconeguts per a la ment humana.

El diagrama del temps d'Edmund Husserl ens mostra que en els instants presents, els del present vivent, es fonen probabilitats passades i les possibilitats de l'avenir, i unifiquen l'experiència de la consciència d'un jo capaç d'entreveure i interactuar entre les diferents capes temporals. De la metafísica